

Категорія справи №

910/8397/16

: не визначено.

Надіслано судом: **26.04.2017**. Зареєстровано: **27.04.2017**. Оприлюднено: **27.04.2017**.

Дата набрання законної сили: **25.04.2017**

Номер судового провадження: **не визначено**

ВИЩИЙ ГОСПОДАРСЬКИЙ СУД УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

25 квітня 2017 року Справа № 910/8397/16

Вищий господарський суд України у складі колегії суддів:

головуючого - судді Грека Б.М., - (доповідача у справі), суддів : Могил С.К., Стратієнко Л.В. розглянувши у відкритому судовому засіданні матеріали касаційних скарг Товариства з обмеженою відповідальністю "Укррослізинг"; Комунального підприємства "Київський метрополітен" на постанову Київського апеляційного господарського суду від 31.01.2017 р. та на рішення господарського суду міста Києва від 28.09.2016 р. у справі №910/8397/16 господарського суду міста Києва за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "Укррослізинг" до Комунального підприємства "Київський метрополітен" треті особи 1) Київська міська рада, 2) Департамент транспортної інфраструктури виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), 3) Київська міська державна адміністрація за участю Прокуратури міста Києва простягнення суми, розірвання договору та витребування майна за зустрічним позовом Комунального підприємства "Київський метрополітен" до Товариства з обмеженою відповідальністю "Укррослізинг" про визнання недійсним пункту договору

за участю представників від: позивача не з'явилися відповідача Бабенко В.М., Ковтун Т.О. третя особа-1 Тхорик С.М. третя особа-2 Товстоног Р.А. третя особа-3 Товстоног Р.А. прокуратури Збарих С.М.

В С Т А Н О В И В :

Товариство з обмеженою відповідальністю "Укррослізинг" звернулося до господарського суду міста Києва з позовом до Комунального підприємства "Київський метрополітен" про стягнення заборгованості зі сплати прострочених

лізингових платежів у сумі 1959 466 447,88 грн., розірвання договору № 16-Упр-09 на фінансові лізингові послуги (вагону метрополітену) від 16.07.2009 р. та витребування предмету лізингу - 100 вагонів згідно з переліком.

25.05.2016 р. представник Комунального підприємства "Київський метрополітен" подав зустрічну позовну заяву до Товариства з обмеженою відповідальністю "Укррослізинг" про визнання п. 1.7 договору на фінансові лізингові послуги (вагони метрополітену) №16-Упр-09 від 16.07.2009 р. недійсним.

29.06.2016 р. представником позивача до канцелярії суду було подано заяву про збільшення розміру позовних вимог, в якій позивач просив суд стягнути з відповідача заборгованість у сумі 2 028 410 614, 94 грн., яка складається з заборгованості з оплати частини вартості предмета лізингу у розмірі 359 803 570,38 грн., заборгованості з оплати відсотків за користування предметом лізингу у розмірі 110 386 949,64 грн., коефіцієнту коригування у розмірі 1062 972 107, 40 грн., 3% річних у розмірі 263 775 723,03 грн., інфляційних втрат у розмірі 231472 264,49 грн., а також просить суд розірвати договір №16-Упр-09 від 16.07.2009 р. та витребувати у відповідача предмети лізингу - 100 вагонів метро згідно наданого переліку

02.09.2016 р. представником позивача за первісним позовом було подано до канцелярії суду заяву про збільшення розміру позовних вимог, в якій позивач просив суд стягнути з відповідача заборгованість у розмірі 3 323 761929,95 грн., що складається з оплати частини вартості предмета лізингу у розмірі 396 828 349,71 грн., заборгованості з оплати відсотків за користування предметом лізингу у розмірі 116 766 204,27 грн., коефіцієнту коригування у розмірі 1 277 732 876, 07 грн., 3% річних у розмірі 88 032 427, 18 грн., інфляційних втрат у розмірі 826 020 078, 60 грн., 0,05% неустойки у розмірі 197 818 932,33 грн., пені у розмірі 420 563 061,78 грн., а також просить розірвати договір №16-Упр-09 від 16.07.2009 р. та витребувати у відповідача предмети лізингу - 100 вагонів метро згідно наданого переліку.

Рішенням господарського суду м. Києва від 28.09.2016 р. (суддя Босий В.П.) у справі № 910/8397/16 позовні вимоги Товариства з обмеженою відповідальністю "Укррослізинг" задоволено частково, стягнуто з Комунального підприємства "Київський метрополітен" на користь Товариства з обмеженою відповідальністю "Укррослізинг" заборгованість з оплати частини вартості предмета лізингу у розмірі 396 828 349 грн. 71 коп., заборгованість з оплати відсотків за користування предметом лізингу у розмірі 116 766 204 грн. 27 коп., інфляційні у розмірі 235 028 314 грн. 75 коп., 3% річних у розмірі 25 332 102 грн. 90 коп. та судовий збір у розмірі 55 489 грн. 35 коп. В іншій частині у задоволенні позову Товариства з обмеженою відповідальністю "Укррослізинг" відмовлено.

В задоволенні зустрічного позову Комунального підприємства "Київський метрополітен" відмовлено повністю.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 31.12.2017 р. (судді: Тищенко А.І., Яковлев М.Л., Отрюх Б.В.) рішення господарського суду міста Києва від 28.09.2016 р. у справі № 910/8397/16 змінено. Викладно резолютивну частину рішення у наступній редакції:

"Позовні вимоги за первісним позовом задовольнити частково.

Стягнути з Комунального підприємства "Київський метрополітен" на користь Товариства з обмеженою відповідальністю "Укррослізинг" (заборгованість з оплати вартості частини предмету лізингу у розмірі 365 972 194 (триста шістдесят п'ять мільйонів дев'яцот сімдесят дві тисячі сто дев'яносто чотири) грн. 84 грн., заборгованість з оплати відсотків за користування предметом лізингу у розмірі 1 12 303 827 (сто дванадцять мільйонів триста три тисячі вісімсот двадцять сім) грн. 30 коп., інфляційні втрати у розмірі 229 098 329 (двісті двадцять дев'ять мільйонів дев'яносто вісім тисяч триста двадцять дев'ять) грн. 81 коп., пеню за неналежне виконання зобов'язання в розмірі 42 027 946 (сорок два мільйони двадцять сім тисяч дев'яцот сорок шість) грн. 73 коп., коефіцієнт коригування у розмірі 1 191 237 276 (один мільярд сто дев'яносто один мільйон двісті тридцять сім тисяч двісті сімдесят шість) грн. 82 коп., 3 % річних у сумі 25 332 102 (двадцять п'ять мільйонів триста тридцять дві тисячі сто дві) грн. 90 коп." В іншій частині первісного позову відмовлено. В задоволенні зустрічного позову Комунального підприємства "Київський метрополітен" відмовлено повністю.

Не погоджуючись із постановою та рішенням судів попередніх інстанцій, Товариство з обмеженою відповідальністю "Укррослізинг" звернулось до Вищого господарського суду України з касаційною скаргою, в якій просить постанову, рішення господарського суду скасувати та прийняти нове рішення яким позовні вимоги за первісним позовом задовольнити повністю.

Комунальне підприємство "Київський метрополітен" звертаючись до Вищого господарського суду України з касаційними скаргами, просить постанову, рішення господарського суду в частині стягнення за первісним позовом та в частині відмови в задоволенні зустрічного позову скасувати та направити справу на новий розгляд.

Заслухавши суддю-доповідача, розглянувши та обговоривши доводи касаційної скарги, колегія суддів Вищого господарського суду України вважає, що касаційна скарга Товариства з обмеженою відповідальністю "Укррослізинг" не підлягає задоволенню, касаційна скарга Комунального підприємства "Київський метрополітен" щодо зустрічних позовних вимог не підлягає задоволенню, а касаційна скарга Комунального підприємства "Київський метрополітен" щодо первісного позову підлягає частковому задоволенню з наступних підстав.

Як вбачається з матеріалів справи та встановлено судами попередніх інстанцій, 16.07.2009 р. між Товариством з обмеженою відповідальністю "Укррослізинг" (лізингодавець за умовами договору) та Комунальним підприємством

"Київський метрополітен" (лізингоодержувач за умовами договору) укладено договір №16-Упр-09 на фінансові лізингові послуги (вагони метрополітену).

Відповідно до п. 2.1 укладеного договору лізингодавець надає, а лізингоодержувач отримує фінансові лізингові послуги (вагони метрополітену).

За змістом п. 2.2 договору лізингодавець набуває у власність у продавця (виробника) предмет лізингу (майно), визначений у специфікації (додаток №1), комплектація, технічні параметри, гарантія якості, необхідний склад документації якого задовольняють потреби лізингоодержувача вказані у технічних вимогах (додаток №2) і передає його лізингоодержувачу за плату в тимчасове володіння і користування на умовах фінансового лізингу з подальшою передачею у власність (далі - лізинг), визначених даним договором.

Протягом 2009-2013 років до договору вносилися зміни шляхом укладення наступних додаткових угод: додаткова угода №1 від 17.07.2009 р.; додаткова угода №2 від 08.09.2009 р.; додаткова угода №3 від 14.09.2009 р.; додаткова угода №3/1 від 15.10.2009 р.; додаткова угода №4 від 19.10.2009 р.; додаткова угода №5 від 19.10.2009 р.; додаткова угода №6 від 02.11.2009 р.; додаткова угода №7 від 21.01.2010 р.; додаткова угода №8 від 08.02.2010 р.; додаткова угода №9 від 18.03.2010 р.; додаткова угода №10 від 19.03.2010 р.; додаткова угода №11 від 30.06.2010 р.; додаткова угода №12 від 30.07.2010 р.; додаткова угода №13 від 13.09.2010 р.; додаткова угода №13/1 від 16.12.2010 р.; додаткова угода №14 від 25.02.2011 р.; додаткова угода №15 від 11.04.2011 р.; додаткова угода №16 від 01.09.2011 р.; додаткова угода №17 від 01.02.2012 р.; додаткова угода №18 від 05.03.2012 р.; додаткова угода №19 від 23.03.2012 р.; додаткова угода №20 від 06.08.2012 р.; додаткова угода №21 від 28.09.2012 р.; додаткова угода №22 від 30.10.2012 р.; додаткова угода №23 від 30.11.2012 р.; додаткова угода №24 від 28.12.2012 р.; додаткова угода №25 від 16.01.2013 р.; додаткова угода №26 від 29.01.2013 р.; додаткова угода №27 від 18.06.2013 р.; додаткова угода №28 від 16.09.2013 р.

Згідно п. 1.1 договору (в редакції додаткової угоди №11 від 30.06.2010 р.) предмет лізингу - вагони головні (з кабіною керування) та вагони проміжні (без кабіни керування) вказані в специфікації (додаток №1), які лізингодавець набуває у власність у продавця на підставі та на умовах договору купівлі-продажу та передає його лізингоодержувачу у користування на умовах цього договору. Предмет лізингу складається з окремих одиниць (партій). Предмет лізингу та його характеристики обирає лізингоодержувач.

Відповідно до специфікації (додаток 1 до договору) предметом лізингу є 100 вагонів метрополітену - 40 вагонів головних (з кабіною керування) та 60 вагонів проміжних (без кабіни керування).

Згідно з п. 2.3 договору строк передачі лізингодавцем лізингоодержувачу предмету лізингу в повному обсязі визначається в графіку поставки предмету лізингу (додаток № 3 до договору лізингу).

Графік поставки предмету лізингу (додаток № 3 до договору лізингу) змінювався сторонами додатковими угодами до договору лізингу і в останній редакції (відповідно до додаткової угоди № 20 від 06.08.2012 р.) встановлював строк передачі лізингодавцем предмету лізингу з березня 2010 року до серпня 2012 року включно.

Порядок приймання-передачі предмета лізингу в лізинг, визначений в п.п. 4.6, 4.8, 6.1, 6.4 і 6.6 договору лізингу (в редакціях додаткових угод № 1 від 17.07.2009 р., № 11 від 30.06.2011 р. та № 14 від 15.02.2011 р.), передбачає, що лізингоодержувач набуває право користування предметом лізингу на умовах цього договору з моменту підписання уповноваженими представниками сторін акта приймання-передачі предмету лізингу в лізинг (Додаток № 5). Зазначені пункти договору лізингу передбачають також складання та підписання сторонами та виробником (їх представниками) актів введення в експлуатацію предмету лізингу.

Звертаючись до суду, Товариство з обмеженою відповідальністю "Укррослізинг" позовні вимоги обґрунтував тим, що на виконання умов договору на фінансові лізингові послуги (вагони метрополітену) №16-Упр-09 від 16.07.2009 р. позивач передав у користування відповідачу предмет лізингу (40 вагонів головних та 60 вагонів проміжних), а відповідач своє грошове зобов'язання по сплаті лізингових платежів на користь позивача належним чином не виконав, у зв'язку з чим позивачем заявлено вимогу про стягнення заборгованості, яка включає в себе: заборгованість з оплати частини вартості предмета лізингу у розмірі, заборгованість з оплати відсотків за користування предметом лізингу у розмірі, коефіцієнт коригування у розмірі, інфляційні та 3% річних у розмірі. Крім того, позивачем заявлено вимогу про розірвання договору № 16-Упр-09 на фінансові лізингові послуги (вагону метрополітену) від 16.07.2009 р. у зв'язку з невиконанням відповідачем грошового зобов'язання, а також витребування та передання предмету лізингу позивачу.

Відповідач звернувся з зустрічним позовом, зазначаючи про невідповідність п. 1.7 договору на фінансові лізингові послуги (вагони метрополітену) №16-Упр-09 від 16.07.2009 р. приписам п. 1 постанови Кабінету Міністрів України від 18.12.1998 р. №1998 "Про удосконалення порядку формування цін", у зв'язку із чим заявлено вимогу про виконання зазначеного пункту недійсним на підставі ч. 1 ст. 215 Цивільного кодексу України.

Задовольняючи частково позовні вимоги за первісним позовом та відмовляючи в зустрічному, місцевий господарський суд виходив з того, що існує заборона зміни істотних умов договору (ціни договору) внаслідок збільшення курсу валюти, посилається на ч. 2 ст. 84 Положення про закупівлю. Також зазначає, що по зустрічним вимогам вплив строк позовної давності.

Змінюючи рішення суду першої інстанції, апеляційний господарський суд виходив з того, що позивач та відповідач за первісним позовом мали право

встановити у договорі між собою умову щодо коригування ціни, і така умова не вважатиметься зміною істотних умов договору, адже ціна сама по собі залишається незмінною. Щодо зустрічних позовних вимог, то апеляційний суд також відмовив в їх задоволенні, але з підстав недоведеності.

Вищий господарський суд України частково не може погодитись з висновками суду апеляційної інстанції, з огляду на наступне.

Відповідно до ч. 1 ст. 292 Господарського кодексу України лізинг - це господарська діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів, яка полягає в наданні за договором лізингу однією стороною (лізингодавцем) у виключне користування другій стороні (лізингоодержувачу) на визначений строк майна, що належить лізингодавцю або набувається ним у власність (господарське відання) за дорученням чи погодженням лізингоодержувача у відповідного постачальника (продавця) майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.

Частина 2 ст. 1 Закону України "Про фінансовий лізинг" передбачає, що за договором фінансового лізингу лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі).

За договором лізингу майновий інтерес лізингодавця полягає у розміщенні та майбутньому поверненні з прибутком грошових коштів, а майновий інтерес лізингоодержувача - в можливості користуватися та придбати предмет лізингу у власність.

Згідно зі статтею 16 Закону України "Про фінансовий лізинг" лізингові платежі можуть включати: суму, яка відшкодовує частину вартості предмета лізингу; платіж як винагороду лізингодавцю за отримане у лізинг майно; компенсацію відсотків за кредитом та інші витрати лізингодавця, що безпосередньо пов'язані з виконанням договору лізингу.

Належне виконання лізингоодержувачем обов'язків зі сплати всіх лізингових платежів, передбачених договором лізингу, означає реалізацію ним права на викуп отриманого в лізинг майна.

На виконання умов укладеного договору лізингодавець за період з березня 2010 року до серпня 2012 року включно, придбав у виробників (ПАТ "Крюківський вагонобудівний завод", ЗАТ "Вагонмаш" і ВАТ "Метровагонмаш") та поставив (передав) лізингоодержувачу загалом 100 вагонів метрополітену - 40 вагонів головних (з кабіною керування) та 60 вагонів проміжних (без кабіни керування), що підтверджується наявними в матеріалах справи актами приймання-передачі предмета лізингу в лізинг, актами технічного стану вагонів по якості, кількості та комплектності та актами про введення в експлуатацію вагонів, будь-яких

заперечень щодо користування об'єктом лізингу у спірний період відповідачем не надано.

Згідно з ч. 1 ст. 509 Цивільного кодексу України зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

Відповідно до ч. 2 ст. 509 Цивільного кодексу України зобов'язання виникають з підстав, встановлених статтею 11 цього Кодексу.

Частиною 1 статті 530 Цивільного кодексу України встановлено, що якщо у зобов'язанні встановлений строк його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк.

Відповідно до ст. 610 Цивільного кодексу України порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання).

Згідно п. 1 ч. 2 ст. 11 Цивільного кодексу України підставами виникнення цивільних прав та обов'язків, зокрема, є договори та інші правочини.

Згідно ч. 1 ст. 626 Цивільного кодексу України договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Відповідно до ч. 1 ст. 16 Закону України "Про фінансовий лізинг" сплата лізингових платежів здійснюється в порядку, встановленому договором.

Пунктом 3 ч. 2 ст. 11 Закону України "Про фінансовий лізинг" передбачено, що лізингоодержувач зобов'язаний своєчасно сплачувати лізингові платежі.

Згідно ст. 193 ГК України суб'єкти господарювання та інші учасники господарських відносин повинні виконувати господарські зобов'язання належним чином відповідно до закону, інших правових актів, договору, а за відсутності конкретних вимог щодо виконання зобов'язання - відповідно до вимог, що у певних умовах звичайно ставляться.

Відповідно до ст. 525, 526 ЦК України зобов'язання повинні виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться.

Одностороння відмова від зобов'язання або одностороння зміна його умов не допускається, якщо інше не встановлено договором або законом, (ст. 525 ЦК України).

Як вбачається з матеріалів справи та не заперечується сторонами, позивачем було поставлено предмет лізингу, а відповідачем, внаслідок невиконання зобов'язання утворився борг по сплаті за користування предметом лізингу.

Судова колегія апеляційної інстанції, перевіривши розрахунки позивача за первісним позовом, прийшла до обґрунтованого висновку про часткове задоволення позову в частині стягнення основної заборгованості у розмірі 365 972 194,84 грн., та відсотків за користування предметом лізингу у розмірі 112 303 827,30 грн.

В частині вимог про стягнення коштів за вагони (12 штук на суму 30 856 154,87 грн.), строк оплати по яких ще не настав, то суд правомірно зазначив, що через те, що зобов'язання і, як наслідок, його прострочення ще не виникло, відсутні підстави і для стягнення таких коштів.

Позивач за первісним позовом просив суд стягнути з відповідача 1 277 732 876,07 грн. заборгованості з оплати коефіцієнту коригування K_{nbu} , право на нарахування якого передбачено п. 1.7. договору.

Як вбачається з матеріалів справи, пунктом 1.7 договору, в редакції додаткової угоди № 3-1 до договору від 15.10.2009 р., передбачено, що лізинговий платіж це сума грошових коштів, що підлягають перерахуванню лізингодавця в день розрахунку, відповідно до графіку нарахування лізингових платежів за користування предметом лізингу. Під час сплати лізинговий платіж підлягає коригуванню лізингоодержувачем на коефіцієнт коригування K_{nbu} шляхом множення цього коефіцієнту на відповідну суму поточного лізингового платежу, визначеного в графіку нарахування лізингових платежів, за користування предметом лізингу. Коефіцієнт коригування K_{nbu} - коефіцієнт, що розраховується за фактом зміни офіційного курсу НБУ грн./дол. США між датою укладення цього договору та датою, що передує даті сплати лізингового платежу, вказаній в Графіку нарахування лізингових платежів, за користування предметом лізингу.

$K_{nbu} = \text{"Курс2"} / \text{"Курс1"}$, де "Курс1" - курс, встановлений НБУ для одного долара США на дату укладання договору; "Курс2" - курс, встановлений НБУ для одного долара США на день, коли фактично здійснюється лізинговий платіж.

В лізинговий платіж входять суми, скориговані на коефіцієнт коригування і включають: платежі на відшкодування вартості Предмета лізингу та винагороду лізингодавця (до складу якої також входять відшкодування відсотків за користування позиковими коштами з метою придбання предмета лізингу, податки, сплачувані відносно предмета лізингу лізингодавцем, інші витрати тощо).

Статтею 174 Господарського кодексу України визначено, що господарські зобов'язання можуть виникати: безпосередньо із закону або іншого нормативно-

правового акта, що регулює господарську діяльність; з акту управління господарською діяльністю; з господарського договору та інших угод, передбачених законом, а також з угод, не передбачених законом, але таких, які йому не суперечать; внаслідок заподіяння шкоди суб'єкту або суб'єктом господарювання, придбання або збереження майна суб'єкта або суб'єктом господарювання за рахунок іншої особи без достатніх на те підстав; у результаті створення об'єктів інтелектуальної власності та інших дій суб'єктів, а також внаслідок подій, з якими закон пов'язує настання правових наслідків у сфері господарювання.

Стаття 627 Цивільного кодексу України визначає, що відповідно до статті 6 цього Кодексу сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

Враховуючи викладене, колегія приходить погоджується з висновком апеляційного суду, що позивач та відповідач за первісним позовом мали право встановити у договорі між собою умову щодо коригування ціни, і така умова не вважатиметься зміною істотних умов договору, адже ціна сама по собі залишається незмінною.

Крім того, рішенням Європейського суду з прав людини від 01.06.2006 р. у справі "Федоренко проти України", зазначено про можливість прив'язки ціни договору до іноземної валюти, що не є підставою для визнання правочину недійсним.

Враховуючи той факт, що додаткова угода № 3-1 до договору від 15.10.2009 р. була підписана обома сторонами і є чинною, суд також погоджується із доводами позивача за первісним позовом щодо наявності у нього права на стягнення коефіцієнту коригування K_{nbu}.

Крім того, як вбачається з матеріалів справи та встановлено судами, рішенням господарського суду міста Києва від 14.06.2011 р. у справі №4/161, залишеним без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 26.07.2011 р. та постановою Вищого господарського суду України від 01.11.2011 р., було відмовлено у позові про визнання недійсною додаткової угоди №3-1 від 15.10.2009 р. до договору.

Вищезазначеним рішенням суду встановлено, що умови тендерної пропозиції відповідача не суперечать умовам договору на фінансові лізингові послуги та додатковій угоді №3-1 від 16.10.2009 р., зокрема, додаткова угода не змінює ціну предмету лізингу, яка також вказана у зазначеній тендерній пропозиції.

Отже, апеляційний суд вірно зазначив, що рішення господарського суду міста Києва від 14.06.2011 р. у справі №4/161 має преюдиційне значення для вирішення даної справи.

Щодо позовних вимог в частині розірвання договору та витребування у КП "Київський метрополітен" предметів лізингу суд касаційної інстанції погоджується з висновками судів, виходячи з наступних підстав.

Положеннями ст. ст. 15, 16 ЦК України визначено право кожної особи на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання, а також право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу.

Таким чином порушення, невизнання або оспорювання суб'єктивного права є підставою для звернення особи за захистом свого права із застосуванням відповідного способу захисту.

Способи захисту цивільних прав та інтересів визначені у ст. 16 ЦК України.

За змістом частин другої та третьої статті 16 ЦК України суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом.

Відповідно до ч. 1 ст. 651 Цивільного кодексу України, зміна або розірвання договору допускається лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом.

Згідно ч. 2 ст. 651 Цивільного кодексу України договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом. Істотним є таке порушення стороною договору, коли внаслідок завданої цим шкоди друга сторона значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладенні договору.

Істотність порушення договору визначається за об'єктивними ознаками та обставинами, що вказують на значну міру позбавлення того на, що особа розраховувала при укладенні договору.

Отже, суд касаційної інстанції погоджується із висновком судів про безпідставність позовних вимог про розірвання договору.

Відповідно до п. 7 ч. 2 ст. 11 Закону України "Про фінансовий лізинг" лізингоодержувач зобов'язаний у разі закінчення строку лізингу, а також у разі дострокового розірвання договору лізингу та в інших випадках дострокового повернення предмета лізингу - повернути предмет лізингу у стані, в якому його було прийнято у володіння, з урахуванням нормального зносу, або у стані, обумовленому договором.

Витребування майна шляхом віндикації застосовується до відносин речово-правового характеру, зокрема якщо між власником і володільцем майна немає

договірних відносин і майно перебуває у володільця не на підставі укладеного з власником договору.

Витребування майна шляхом віндикації застосовується до відносин речово-правового характеру, зокрема якщо між власником і володільцем майна немає договірних відносин і майно перебуває у володільця не на підставі укладеного з власником договору.

Таким чином, застосування приписів статей 387, 388 Цивільного кодексу України можливе виключно у випадку відсутності між сторонами зобов'язальних правовідносин.

На підставі вищевикладеного колегія погоджується з судами про відсутність підстав для задоволення позовних вимог про витребування предметів лізингу - вагонів згідно з наведеним позивачем переліком.

Відповідно до ч.1 ст.612 Цивільного кодексу України боржник вважається таким, що прострочив, якщо він не приступив до виконання зобов'язання або не виконав його у строк, встановлений договором або законом.

Невиконання зобов'язання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання) ст.610 Цивільного кодексу України кваліфікує як порушення зобов'язання.

Згідно з ч.1 ст.611 Цивільного кодексу України у разі порушення зобов'язання настають правові наслідки встановлені договором або законом, зокрема, сплата неустойки.

За приписами ч.1 ст.549 Цивільного кодексу України неустойкою (штрафом, пенею) є грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання.

Пенею є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання (ч.3 ст.549 Цивільного кодексу України).

Отже, порушення боржником прийнятих на себе зобов'язань тягне за собою відповідні правові наслідки, які полягають у можливості застосування кредитором до боржника встановленої законом або договором відповідальності.

Відповідно до ч.4 ст. 231 Господарського кодексу України у разі, якщо розмір штрафних санкцій законом не визначено, санкції застосовуються в розмірі, передбаченому договором. При цьому розмір санкцій може бути встановлено договором у відсотковому відношенні до суми невиконаної частини зобов'язання або у певній, визначеній грошовій сумі, або у відсотковому відношенні до суми зобов'язання незалежно від ступеня його виконання, або у кратному розмірі до вартості товарів (робіт, послуг).

Відповідно до ч.6 ст.232 Господарського кодексу України нарахування штрафних санкцій за прострочення виконання зобов'язання, якщо інше не встановлено законом або договором, припиняється через шість місяців від дня, коли зобов'язання мало бути виконано.

Разом з тим, згідно зі ст.1 Закону України "Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань" платники грошових коштів сплачують на користь одержувачів цих коштів за прострочку платежу пеню в розмірі, що встановлюється за згодою сторін.

Як встановлено судами, відповідач у встановлений договором строк свого обов'язку по перерахуванню коштів не виконав, допустивши прострочення виконання грошового зобов'язання, тому дії відповідача є порушенням договірних зобов'язань (ст. 610 Цивільного кодексу України), і він вважається таким, що прострочив (ст. 612 Цивільного кодексу України), відповідно є підстави для застосування встановленої законом відповідальності.

Позивачем за первісним позовом заявлено до стягнення з відповідача пені за неналежне виконання ним зобов'язання за Договором.

Як вбачається з матеріалів справи, колегія апеляційного суду, з якою не може погодитись суд касаційної інстанції задовольнили частково вимоги позивача в частині стягнення пені, з огляду на наступне.

Згідно із частиною 1 ст. 549 ЦК України неустойкою (штрафом, пенею) є грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторі у разі порушення боржником зобов'язання.

Відповідно до ст. 230 ГК України штрафними санкціями у цьому Кодексі визнаються господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання.

Частиною 6 ст. 231 ГК України передбачено, що штрафні санкції за порушення грошових зобов'язань встановлюються у відсотках, розмір яких визначається обліковою ставкою Національного банку України, за увесь час користування чужими коштами, якщо інший розмір відсотків не передбачено законом або договором. У разі якщо розмір штрафних санкцій законом не визначено, санкції застосовуються у розмірі, передбаченому договором (ч. 4).

Положеннями Закону України "Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань" передбачено, що платники грошових коштів сплачують на користь одержувачів цих коштів за прострочку платежу пеню в розмірі, що встановлюється за згодою сторін. Розмір пені, передбачений статтею 1 цього Закону, обчислюється від суми простроченого платежу та не може

перевищувати подвійної облікової ставки Національного банку України, що діяла у період, за який сплачується пеня.

При цьому, Законом передбачена обов'язкова письмова форма правочину щодо забезпечення виконання зобов'язань (ч.1 ст.547 ЦК України), наслідком недодержання якої є нікчемність правочину (ч. 2 ст. 547 ЦК України).

Оскільки, суди попередніх інстанцій не звернули уваги, що сторонами у спірному договорі та додаткових угодах до нього не було передбачено відповідальність відповідача у вигляді пені за порушення строків оплати, суд касаційної інстанції прийшов до висновку, що положення Закону України "Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань" не підлягають застосуванню, у зв'язку з чим відсутні підстави для стягнення нарахованої позивачем пені.

З огляду на викладене, доводи позивача щодо наявності підстав для стягнення з відповідача пені, в даному випадку не ґрунтуються на нормах чинного законодавства.

Разом з тим, ст. 625 ЦК України визначено, що боржник не звільняється від відповідальності за неможливість виконання ним грошового зобов'язання.

Боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Виходячи із положень зазначеної норми, сплата трьох відсотків річних та відшкодування втрат від інфляції, за своєю правовою природою не є штрафними санкціями, які застосовуються до боржника при невиконання майнового зобов'язання, а платою за користування чужими грошовими коштами після спливу договірного строку і відшкодування втрат кредитора від інфляції, які б він не зазнав при належному виконанні боржником своїх зобов'язань.

Тому, апеляційний господарський суд правомірно зазначив, що ці кошти нараховуються незалежно від сплати ним неустойки (пені) за порушення виконання зобов'язання, а отже в цій частині вимоги про стягнення є обґрунтованими.

Щодо зустрічних позовних вимог про визнання п. 1.7 договору недійсним, касаційний суд погоджується з висновками апеляційного господарського суду, виходячи з наступних підстав.

Підстави недійсності правочину наведено у ст.ст.203, 215 Цивільного кодексу України.

Згідно з п. 5 постанови Пленуму Верховного Суду України № 9 від 06.11.2009 р. "Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними" відповідно до статей 215 та 216 ЦК України вимога про визнання оспорюваного правочину недійсним та про застосування наслідків його недійсності, а також вимога про застосування наслідків недійсності нікчемного правочину може бути заявлена як однією зі сторін правочину, так і іншою заінтересованою особою, права та законні інтереси якої порушено вчиненням правочину.

Відповідно до п. 2.10 Постанови Пленуму Вищого господарського суду України №11 від 29.05.2013 р. "Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними" якщо чинне законодавство прямо не визначає кола осіб, які можуть бути позивачами у справах, пов'язаних з визнанням правочинів недійсними, господарському суду для вирішення питання про прийняття позовної заяви слід керуватися правилами статей 1 і 2 ГПК України. Отже, крім учасників правочину (сторін за договором), а в передбачених законом випадках - прокурора, державних та інших органів позивачем у справі може бути будь-яке підприємство, установа, організація, а також фізична особа, чий права та охоронювані законом інтереси порушує цей правочин.

Вимога позивача за зустрічним позовом ґрунтується на невідповідності пункту 1.7 договору приписам п. 1 постанови Кабінету Міністрів України "Про удосконалення порядку формування цін" №1998 від 18.12.1998 р., яка передбачає, що формування, встановлення та застосування суб'єктами підприємництва вільних цін на території України здійснюється виключно у національній грошовій одиниці.

Статтею 533 Цивільного кодексу України передбачено, що грошове зобов'язання має бути виконане у гривнях. Якщо у зобов'язанні визначено грошовий еквівалент в іноземній валюті, сума, що підлягає сплаті у гривнях, визначається за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, якщо інший порядок її визначення не встановлений договором або законом чи іншим нормативно-правовим актом.

Таким чином, положення чинного законодавства хоч і передбачають обов'язковість застосування валюти України при здійсненні розрахунків, але не містять заборони визначення грошового еквіваленту зобов'язань в іноземній валюті.

Апеляційний господарський суд дійшов обґрунтованого висновку, що коригування лізингових платежів, в основі якого лежить зміна курсової різниці, а саме - зміна курсу гривні по відношенню до долару США, прямо не заборонена та не суперечить чинному законодавству України.

На підставі вищевикладеного колегія приходить до висновку про те, що у задоволенні позовних вимог за зустрічним позовом про визнання п. 1.7 договору недійсним обґрунтовано було відмовлено.

Отже, доводи касаційної скарги Товариства з обмеженою відповідальністю "Укррослізинг" спростовуються вищевикладеним та не можуть бути підставою для скасування постанови у справі.

Щодо доводів касаційної скарги Комунального підприємства "Київський метрополітен", то вона підлягає частковому задоволенню, а саме щодо вимог про стягнення пені. В решті постанову треба залишити без змін, таку як ухвалено при повному з'ясуванні всіх обставин справи та при вірному правозастосуванні.

На підставі наведеного, керуючись ст.ст.111-5, 111-7, 111-9, 111-11 ГПК України Вищий господарський суд України,

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю "Укррослізинг" залишити без задоволення.

Касаційну скаргу Комунального підприємства "Київський метрополітен" від 03.02.2017 р. №12/04-92 залишити без задоволення.

Касаційну скаргу Комунального підприємства "Київський метрополітен" від 03.02.2017 р. №12/04-89 задовольнити частково.

Постанову Київського апеляційного господарського суду від 31.01.2017 р. в частині задоволення позову про стягнення пені в розмірі 42 027 946, 73 грн. (сорок два мільйони двадцять сім тисяч дев'ятсот сорок шість гривень та 73 копійки) скасувати та в цій частині прийняти нове рішення, яким в задоволенні позову відмовити. В іншій частині постанову Київського апеляційного господарського суду від 31.01.2017 р. у справі № 910/8397/17 залишити без змін.

Головуючий - суддя **Б. М. Грек**

Судді **С. К. Могил**

Л. В. Стратієнко